

EL NOM DEL CARRER DE BUIDA-SACS

Albert Turull

Tots hem sentit explicar, de vegades, o sovint, que el carrer de Buida-sacs, l'únic que connecta directament la plaça Major i la de Sant Magí, deu el seu nom a l'extraordinari pendent que presenta, tant que s'hi podrien **buidar sacs** només d'obrir-los cap per avall, sobretot en un determinat tram del carrer...

És una explicació certament plausible, en la mesura que el nivell de pendent del carrer és gairebé fora mida (tots sabem com costa de pujar-lo si no s'està en bona forma física!), i en la mesura, també, que existeixen una mica per tot arreu noms de carrers (i de poblacions i tot) que resulten no pas menys expressius que el que ara ens ocupa.

Sense sortir dels compostos entre un primer element verbal i un segon de nominal, i a banda de casos aïllats com els curiosos Tancalaporta o Tornabous, hi ha veritables sèries toponímiques com la dels Miralcamp (vilatge situat certament dalt d'un turó enmig de la plana urgellenca, des d'on es pot *mirar* tot "el camp"), Miravall (cas similar no lluny d'allí, vers Juneda), Miramar (aplicat en moltes zones del país a turons relativament llunyans de la costa, però des dels quals s'albira el mar) o, més xocant encara, Miralpeix, que és el nom d'alguns llocs (per exemple, un dels pobles engolits pel faraònic pantà de Rialb) que es troben vora mateix d'un riu o un llac.

Més a prop quant a significat i estructura del nostre Buida-sacs, però, es troba el nom (repetit en diversos indrets, un d'ell entre el Segrià i la Llitera) de Ventafarines, i sobretot, casualment (o significativament) el de Bufagranyes, que, com vam veure en un altre article fa uns anys, és la

forma originària del nostre **Brufaganya**, és a dir, un indret on el vent, massa constant o mal carregat, *bufa la granya*, és a dir, fa caure la *grana*, els grans de l'espiga del cereal, fins a malmetre el rendiment de la collita.

I això s'assembla sospitosament (o també significativament) a una dada molt interessant que trobem en el que sens dubte és l'obra més completa sobre la llengua catalana i les seves diferents varietats, el *Diccionari català – valencià – balear* d'Alcover-Moll, on, a l'entrada **Buida-sacs** (volum 2, pàg. 724), a més d'informar-nos que és també el nom d'una quadra (és a dir, un antic terme autònom sense població central) devers Cardona, llegim que s'anomena *buida-sacs* un determinat “vent del SE, calent, que rosteix el blat i fa malbé la collita” a diverses contrades del domini lingüístic, entre les quals se n'esmenten dues de tan allunyades entre si com Alcalà de Xivert (País Valencià) i Tarragona ...a més de la població segarrenca de Santa Coloma de Queralt, tan propera a la serra de la Brufaganya de què parlàvem adés!

Una altra obra menys coneguda (i menys prestigiosa, amb raó, perquè sol ser menys fiable), però d'una època i amb característiques de fons semblants a l'Alcover-Moll, el *Tresor de la llengua* de Griera, recull gairebé el mateix, amb la qual cosa veiem confirmar-se la dada; l'article en qüestió diu: “**Buida-sacs**.– Vent calent que bufa entre l'est i sud; rosteix el blat i malmet la collita (Tarragona, Valls, Santa Coloma de Queralt, Rossell)” (volum 2, pàg. 320). La coincidència és pràcticament total (car el poble de Rossell és també al nord del País Valencià, com Alcalà). Només cal afegir-hi que també Coromines esmenta **buida-sacs** en l'altra obra magna de la lexicografia catalana, el seu *Diccionari etimològic i complementari* (volum 2, pàg. 331, lín. 3a), tot i que sense fer-hi cap comentari, cosa que, com és norma en aquest recull (per allò de *complementari*), s'ha d'interpretar com una plena conformitat amb el que sobre el mot en qüestió ja deia el diccionari d'Alcover i Moll. Per tant, no hi donem més voltes: dada confirmada. *Buida-sacs*, a més del nom d'un carrer de la Cervera medieval i d'algun altre lloc del país, és (o era), dialectalment almenys (i no pas lluny d'aquí, ans justament vers la Brufaganya), el nom d'un vent no gens beneficiós, amb la qual cosa el seu nom s'agermana amb el de la Brufaganya mateix (*Bufa-granya*,

recordem-ho), i fa patent la preocupació central que durant segles la nostra gent ha tingut pels afers del camp, no poques vegades en relació –amb l’ai al cor: una pedregada, una sequera, un mal vent– amb la meteorologia...

Pel que fa als altres llocs homònims, el mateix Joan Coromines n’esmenta tres a l’*Onomasticon Cataloniae* (volum 3, pàg. 128, lín. 12-15a, precisament dins de l’article **Brufaganya**), un dels quals pot ser que coincideixi amb el lloc de vora Cardona citat per l’Alcover-Moll:

concretament dos al Berguedà i un a Lladurs (Solsonès), i els descriu conjuntament com “camps on no es cull gaire gra”. És remarcable el fet que aquests altres **Buida-sacs** no corresponguin pas a carrers o indrets urbans, com a Cervera, sinó a partides o terrenys rurals, on la proximitat abans comentada amb *Bufagranya*, etc., és més fàcil i evident. No sembla, per tant, que aquesta explicació tan directa sigui aplicable al nostre cas. Però les altres sí...?

En definitiva, què hem de pensar? ¿El nom del nostre carrer es deu al seu pendent extraordinari, que sens dubte és l’element que més hi destaca, o bé això és una pura aparença, o com a molt una coincidència feliç, i en realitat, malgrat ser un detall que se’ns solgui escapar, cal admetre, davant de les dades que així ho assenyalen en altres indrets, que també aquí *buida-sacs* remet a un determinat vent, ja sigui de forma literal, o ja sigui fent al·lusió a l’orientació geogràfica que coincideix amb el vent

El carrer de Buida-sacs, en una imatge provinent del Llibre Vell de Sant Magí.

en qüestió? Això darrer (al capdavall una metonímia corrent) no seria pas estrany, ja que, sense anar més lluny, també el nostre turó de *Montseré* –el del castell primigeni de Cervera– deu el seu nom, com és ben sabut, a la seva situació oberta vers ponent, des d'on arriba –glaçat els matins d'hivern, gloriósament fresquet els d'estiu, i rostidor comptades tardes sense marinada– el **vent serè**.

Només un element, però, ressalta discordant fora del que pot semblar un cercle de raonaments i dades ben encaixat. Potser ja us n'heu adonat: el carrer de Buida-sacs cerverí no s'orienta pas vers el sud-est (ni vers el sud, ni vers l'est, tampoc), sinó clarament vers ponent (oest) –sempre, és clar, que hi apliquem la perspectiva que sembla més lògica, que és la de baixada i no pas la de pujada, ja que, a més, aquesta és la que pren com a referència l'indubtable centre de la vila, la plaça Major.

La qual cosa ens permet fer encara una altra hipòtesi, variant de l'anterior: que els nostres avantpassats tinguessin esment del concepte expressiu de *buida-sacs* aplicat a un mal vent, però que, a causa de l'orientació geogràfica de Cervera (diferent sens dubte de la de un lloc com Santa Coloma, bàsicament pel fet que aquí la plana baixa –des d'on pot arribar un vent reescalfat les tardes d'estiu– es troba a ponent), no l'apliquessin al vent del sud-est (que al capdavall no ens és sinó la marinada alta) sinó al de l'oest, és a dir, el serè, que efectivament és el que entra a la plaça des del carrer de Buida-sacs. O dit d'una altra manera: ja que és vers ponent, vers serè, vers el punt imaginari des d'on podia arribar algun mal vespre de juny el *vent de buida-sacs*, que s'orienta el carrer que en conseqüència prendria aquest nom.

És possible que sigui així? És possible, sí. Hi ha massa elements que sembla que lliguin, per aquesta banda, fins al punt que tot plegat resulta força atractiu i prou raonable. I tanmateix... tanmateix el pendent del carrer de Buida-sacs és formidable, i us asseguro que jo no cercaria cap altre indret de la meva ciutat si un dia em trobava amb la comesa d'haver de *buidar un sac*, costa avall. Ho faria, doncs, camí de la plaça i la capella de Sant Magí, des d'on arriba, cada agost, una flaire d'espígol que –si s'ha viscut no és possible dubtar-ho– no té absolutament res a veure amb un mal aire!